
حقوق جزای اختصاصی

جلد سوم

(جرایم علیه آسایش عمومی)

بر اساس قانون جدید

مؤلف:

دکتر هوشنگ شامبیانی

عضو هیئت علمی دانشگاه

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	شامبیاتی، هوشنگ
عنوان و نام پدید آور	حقوق جزای اختصاصی (۳ جرایم علیه آسایش عمومی)/هوشنگ شامبیاتی
مشخصات نشر	تهران: مجد، ۱۳۹۲.
شابک	۹۷۸۶۰۰۱۹۳-۱۲۶-۰
موضوع	حقوق جزا - ایران
موضوع	حقوق جزا (فقه)
رده بندی کنگره	۱۳۹۲ ۷۴ ح ۲/ش KM۳۸۰۰
رده بندی دیویی	۳۴۵/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	۳۲۶۵۹۱۵

هرگونه تکثیر کامل یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، خلاف قانون، شرع و اخلاق است. موارد تخلف را به ستاد ساماندهی حقوق تألیف و نشر (۴۴۲۶۳۳۱۶-۰۲۱) گزارش فرمایید.

حقوق جزای اختصاصی - جلد سوم

(جرایم علیه آسایش عمومی)

تألیف دکتر هوشنگ شامبیاتی

انتشارات مجد

چاپ اول: ۱۳۹۲ تعداد: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان

حق چاپ محفوظ و منحصر به «مجد» است.

دفتر مرکزی:

تهران، خیابان ۱۲ فروردین، تقاطع خیابان وحید نظری، پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۴۹۶۳۱۸۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۱۲۶-۰

ISBN: 978-600-193-126-0

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۹۸

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷ تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴

شعبه کریمخان: بلوار کریمخان، بعد از خردمند شمالی، پلاک ۴۳، واحد ۱ شرقی - تلفن: ۸۸۸۳۴۳۳۷

شعبه یزد: خیابان فرخی یزدی، مجتمع تجاری شقایق، طبقه هم کف - تلفن: ۶۲۸۶۷۰ - ۰۳۵۱

شعبه مشهد: خیابان دانشگاه، بعد از چهارراه دکتر، بازار کتاب گلستان، پلاک ۲ تلفن: ۸۴۰۵۵۳۷

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw6@yahoo.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۳۰۰۸۷۷۷۷ فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می شود.

فهرست مطالب

مقدمه	۱۷
بخش اول: جرایم ضد امنیت کشور	۲۳
فصل اول - جرائم ضد امنیت کشور مستوجب حد	۲۶
مبحث اول - محاربه	۲۷
گفتار اول - عناصر تشکیل دهنده جرم محاربه به مفهوم اخص	۲۷
الف) رکن قانونی	۲۷
۱ - تعریف محارب	۲۸
۲ - سیر مراحل قانون گذاری	۲۹
ب - رکن مادی	۳۳
۱ - مرتکب جرم	۳۴
۲ - عمومی بودن تهدید	۳۵
۳ - کشیدن سلاح	۳۶
۴ - ایجاد ارعاب و ناامنی	۳۸
ج) رکن معنوی	۳۸
گفتار دوم - عناصر تشکیل دهنده جرم محاربه به مفهوم اعم	۳۹
الف) رکن قانونی	۳۹
۱ - تعریف	۳۹
۲ - سیر مراحل قانونی	۴۰
ب - رکن مادی	۴۴
۱ - مرتکب جرم	۴۴
۲ - محل وقوع جرم	۴۵
۳ - فعل مرتکب	۴۵
ج - رکن معنوی	۴۶
گفتار سوم - مجازات محارب	۴۷
الف - آیا مجازاتهای چهارگانه جنبه تخیری دارد یا در مقام تنويع محارب است؟	۴۷
۱ - آنان که معتقد به بیان «تخیر قاضی» هستند	۴۷
۲ - آنان که معتقد به بیان «تنويع محارب» هستند	۴۸

ب - انواع مجازاتهای محارب	۵۰
۱ - اعدام	۵۰
۲ - صلب	۵۱
۳ - قطع دست و پا برخلاف	۵۲
۴ - نفی بلد	۵۳
گفتار چهارم - لواحق مجازات محارب	۵۴
الف - شروع به جرم محاربه	۵۴
ب - معافیت از مجازات	۵۶
ج - تأخیر در اجرای مجازات حد	۵۷
مبحث دوم - افساد فی الارض	۵۸
گفتار اول - عناصر تشکیل دهنده	۵۸
الف - رکن قانونی	۵۹
۱ - تعریف	۵۹
۲ - سیر تحول قانون گذاری	۶۱
ب - رکن مادی	۶۶
۱ - مرتکب جرم	۶۶
۲ - فعل مرتکب	۶۶
۳ - موضوع جرم	۶۷
ج - رکن معنوی	۶۸
گفتار دوم - نقاط اشتراک و افتراق جرم محاربه و افساد فی الارض	۶۹
الف - نقاط اشتراک جرم محاربه و افساد فی الارض	۶۹
ب - نقاط افتراق	۶۹
مبحث سوم - جرم بغی	۷۱
گفتار اول - عناصر تشکیل دهنده جرم بغی	۷۱
الف - رکن قانونی	۷۱
۱ - تعریف جرم بغی	۷۱
۲ - مواد قانونی	۷۴
ب - رکن مادی	۷۶
۱ - مرتکب جرم	۷۶
۲ - تشکّل گروه	۷۶
۳ - موضوع جرم	۷۷
ج - رکن معنوی	۷۸

گفتار دوم - تفاوت جرم باغی یا جرم محاربه و افساد فی الارض	۷۸
فصل دوم - جرائم ضد امنیت کشور موجب تعزیر	۸۰
مبحث اول - جاسوسی	۸۲
گفتار اول - رکن قانونی	۸۳
۱ - تعریف جاسوسی	۸۳
۲ - مصادیق جاسوسی	۸۶
گفتار دوم - رکن مادی	۸۸
الف - جرم جاسوسی مختص نظامیان	۸۸
۱ - تسلیم اسرار نظامی به دشمن	۸۹
اول - مرتکب جرم	۸۹
دوم - موضوع جرم	۹۰
سوم - عمل مرتکب	۹۱
۲ - دخول به مراکز نظامی جهت کسب اطلاعات	۹۲
اول - مرتکب جرم	۹۳
دوم - فعل مرتکب	۹۳
سوم - موضوع جرم	۹۳
ب - جرم جاسوسی مختص افراد غیر نظامی	۹۴
۱ - تسلیم اسرار به افراد غیر صالح	۹۴
اول - مرتکب جرم	۹۵
دوم - موضوع جرم	۹۵
سوم - عمل مرتکب	۹۶
۲ - نقشه برداری از اماکن ممنوعه	۹۸
اول - مرتکب جرم	۹۸
دوم - موضوع جرم	۹۹
سوم - عمل مرتکب	۱۰۰
ج - جرم اخفای جاسوسان و جذب نیرو برای بیگانه به منظور جاسوسی	۱۰۱
گفتار سوم - رکن معنوی	۱۰۴
مبحث دوم - جرم همکاری با دولتهای متخاصم خارجی	۱۰۶
گفتار اول - رکن قانونی	۱۰۷
گفتار دوم - رکن مادی	۱۰۸
الف - جرم مساعدت و همکاری با دشمن	۱۰۸
۱ - موضوع جرم	۱۰۹

- ۲- فعل مرتکب ۱۱۰
- ۳- زمان و مکان وقوع جرم ۱۱۱
- ب- همکاری با دولت خارجی به منظور برانگیختن عداوت یا جنگ علیه ایران ۱۱۱
- ۱- موضوع جرم ۱۱۳
- ۲- فعل مرتکب ۱۱۳
- اول- برقراری ارتباط با دولت و مأمورین خارجی ۱۱۳
- دوم- بروز عداوت یا جنگ ۱۱۴
- سوم- نحوه ارتکاب عمل ۱۱۴
- ۳- زمان وقوع جرم ۱۱۵
- ج- همکاری با دشمن به منظور تحریک نیروهای رزمنده اسلام به عصیان،
فرار یا تسلیم به دشمن ۱۱۵
- ۱- سبب مرتکب ۱۱۶
- ۲- طرف جرم ۱۱۷
- ۳- عمل مرتکب ۱۱۷
- ۴- زمان وقوع جرم ۱۱۷
- گفتار سوم- رکن معنوی ۱۱۸
- مبحث سوم- جرائمی که علیه امنیت کشور به صورت اجتماع ارتکاب می‌یابند ۱۱۹
- گفتار اول- تشکیل یا اداره جمعیت و احزاب ممنوعه ۱۱۹
- الف- رکن قانونی ۱۱۹
- ب- رکن مادی ۱۲۱
- ۱- موضوع جرم ۱۲۱
- ۲- فعل مرتکب ۱۲۱
- ۳- محل وقوع جرم ۱۲۳
- ج- رکن معنوی ۱۲۴
- گفتار دوم- اجتماع و تبانی برای ارتکاب جرائم علیه امنیت ۱۲۶
- داخلی یا خارجی کشور ۱۳۶
- الف- رکن قانونی ۱۳۷
- ب- رکن مادی ۱۳۷
- ۱- وجود تبانی و دسته‌بندی ۱۲۸
- ۲- تهیه وسایل ارتکاب جرم ۱۲۸
- ۳- هدف ارتکاب جرم ۱۲۹
- ج- رکن معنوی ۱۳۰

مرحله اول - پیشنهاد تبانی و دسته‌بندی که مورد قبول دیگران

۱۳۱	واقع نشده باشد.....
۱۳۲	مرحله دوم - تبانی و اجتماع و دسته‌بندی.....
۱۳۲	مرحله سوم - اعمال مادی جهت تهیه مقدمات اجرائی تبانی.....
۱۳۳	مبحث چهارم - سایر جرائم علیه امنیت کشور.....
۱۳۳	گفتار اول - گردآوری اطلاعات طبقه‌بندی شده و افشاء آنها.....
۱۳۳	الف - رکن قانونی.....
۱۳۵	ب - رکن مادی.....
۱۳۵	۱ - سمت مرتکب.....
۱۳۷	۲ - موضوع جرم.....
۱۳۷	۳ - فعل مرتکب.....
۱۳۸	ج - رکن معنوی.....
۱۳۹	گفتار دوم - ارتکاب جرم به صورت معاونت در حکم مباشرت.....
۱۴۰	الف - جرم تهدید به بمب‌گذاری.....
۱۴۰	۱ - رکن قانونی.....
۱۴۳	۲ - رکن مادی.....
۱۴۳	اول - سمت مرتکب.....
۱۴۴	دوم - موضوع جرم.....
۱۴۵	سوم - فعل مرتکب.....
۱۴۶	۳ - رکن معنوی.....
۱۴۷	ب - جرم تحریک و اغوای مردم به جنگ و گشتار با یکدیگر.....
۱۴۷	۱ - رکن قانونی.....
۱۴۸	۲ - رکن مادی.....
۱۴۸	اول - سمت مرتکب.....
۱۴۸	دوم - موضوع جرم.....
۱۴۹	سوم - فعل مرتکب.....
۱۵۱	۳ - رکن معنوی.....
۱۵۲	گفتار سوم - سوء قصد و اهانت به مقامات سیاسی.....
۱۵۲	الف - سوء قصد به حیات مقامات سیاسی.....
۱۵۲	۱ - رکن قانونی.....
۱۵۴	۲ - رکن مادی.....
۱۵۴	اول - سمت مرتکب.....

۴۵۵	دوم - موضوع جرم
۱۵۷	سوم - طرف ارتکاب جرم
۱۵۹	چهارم - رفتار متقابل
۱۵۹	۳- رکن معنوی
۱۶۰	ب - اهانت به مقدسات مذهبی و سیاسی و مقامات سیاسی خارجی
۱۶۰	۱ - رکن قانونی
۱۶۰	اول - تعریف اهانت
۱۶۱	دوم - مواد قانونی
۱۶۱	(۱) - اهانت به مقدسات مذهبی
	(۲) - اهانت به مقام بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران
۱۶۳	و مقام معظم رهبری
۱۶۴	(۳) - اهانت به مقامات سیاسی خارجی
۱۶۵	۲- رکن مادی
۱۶۵	اول - انجام عمل مادی و هن آور
۱۶۶	دوم - احراز مقامی که نسبت به او اهانت شده است
۱۶۶	۱ - مقدسات اسلام
۱۶۹	۲ - مقام شامخ بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران و مقام معظم رهبری
۱۷۰	۳- رئیس کشور خارجی یا نماینده سیاسی او
۱۷۰	سوم - علنی بودن توهین و در قلمرو کشور ایران بودن
۱۷۱	چهارم - رفتار متقابل
۱۷۱	۳- رکن معنوی
۱۷۳	بخش دوم: جرایم علیه نظام اقتصادی
۱۷۶	فصل اول - پول تقلبی
۱۷۷	مبحث اول - تهیه و ترویج سکه قلب
۱۷۹	گفتار اول - رکن قانونی
۱۸۱	گفتار دوم - رکن مادی
۱۸۱	الف - مرتکب جرم
۱۸۴	ب - فعل مرتکب
۱۸۴	ج - موضوع جرم
۱۸۴	۱ - ساختن سکه قلب
۱۸۷	۲ - مخدوش کردن

۱۸۹	۳- ترویج سکه قلب
۱۹۰	۴- داخل کردن سکه قلب یا مخدوش به کشور
۱۹۱	گفتار سوم - رکن معنوی
۱۹۳	مبحث دوم - مجازات و لواحق آن
۱۹۳	الف - مجازات
۱۹۴	ب - مجازات تکمیلی
۱۹۶	ج - معافیت از مجازات
۱۹۸	مبحث دوم - جعل اسکناس و اوراق بهادار
۱۹۸	گفتار اول - رکن قانونی
۱۹۸	الف - تعریف جعل اسکناس و اوراق بهادار
۱۹۹	ب - مواد قانونی
۲۰۱	گفتار دوم - رکن مادی
۲۰۲	الف - مرتکب جرم
۲۰۳	ب - فعل مرتکب
۲۰۳	ج - موضوع جرم
۲۰۴	۱ - شبیه سازی
۲۰۴	(۱) - خواص فیزیکی اسکناس
۲۰۵	(۲) - رایج بودن اسکناس
۲۰۷	۲ - وارد کردن اسکناس جعلی به کشور
۲۰۸	۳ - مورد استفاده قرار دادن
۲۰۹	گفتار سوم - رکن معنوی و مجازات مرتکب
۲۱۱	فصل دوم - ربا و احتکار
۲۱۲	مبحث اول - ربا
۲۱۲	گفتار اول - رکن قانونی
۲۱۲	الف - تعریف ربا و مستندات فقهی آن
۲۱۶	ب - مواد قانونی
۲۱۹	گفتار دوم - رکن مادی
۲۱۹	الف - مرتکب جرم
۲۲۳	ب - فعل مرتکب
۲۲۴	ج - موضوع جرم
۲۲۷	گفتار سوم - رکن معنوی و مجازات ربا
۲۳۰	مبحث دوم - احتکار

۲۳۱	گفتار اول - رکن قانونی
۲۳۱	۱ - تعریف احتکار و مستندات فقهی آن
۲۳۴	۲ - مواد قانونی
۲۳۸	گفتار دوم - رکن مادی
۲۳۸	الف - مرتکب جرم
۲۳۸	ب - فعل مرتکب
۲۴۰	ج - موضوع جرم
۲۴۲	گفتار سوم - رکن معنوی و مجازات محکوم
۲۴۵	بخش سوم: جرایم علیه نظام اجتماعی
۲۴۷	فصل اول - جرم جعل و تزویر
۲۴۹	مبحث اول - مفهوم کلی جعل و تزویر و عناصر تشکیل دهنده آن
۲۴۹	گفتار اول - رکن قانونی
۲۴۹	الف - تعریف جعل و تزویر
۲۵۰	ب - مواد قانونی
۲۵۴	گفتار دوم - رکن مادی
۲۵۴	الف - سمت مرتکب
۲۵۶	ب - موضوع جرم
۲۵۶	۱ - ساختن نوشته
۲۵۷	۲ - ساختن سند
۲۵۹	۳ - ساختن امضاء و مهر
۲۶۵	ج - عمل مرتکب
۲۶۵	۱ - جعل مادی
۲۶۶	(۱) - خراشیدن یا تراشیدن
۲۶۷	(۲) - قلم بردن و الحاق
۲۶۷	(۳) - محو کردن
۲۶۸	(۴) - اثبات و سیاه کردن
۲۶۸	(۵) - تقدیم یا تأخیر تاریخ سند به تاریخ حقیقی
۲۶۹	(۶) - الصاق نوشته‌ای به نوشته دیگر
۲۷۰	(۷) - به کار بردن مهر دیگری بدون اجازه صاحب آن
۲۷۱	۲ - جعل معنوی یا مفادی
۲۷۱	(۱) - ایجاد قرارداد یا سند برائت ذمه و غیره

۲۷۱	(۲) - تغییر یا جعل اسامی اشخاص
۲۷۲	(۳) - امر باطلی را صحیح و یا صحیح را باطل جلوه دادن
۲۷۳	(۴) - چیزی که به آن اقرار نشده اقرار شده جلوه دادن
۲۷۴	گفتار سوم - رکن ضرری
۲۷۵	الف - ضرر مادی
۲۷۶	ب - ضرر معنوی و اخلاقی
۲۷۶	ج - ضرر اجتماعی یا عمومی
۲۷۸	گفتار چهارم - رکن معنوی جرم جعل
۲۸۰	مبحث دوم - جعل و تزویر به مفهوم اخص
۲۸۱	گفتار اول - جعل در اسناد و اوراق سیاسی
۲۸۴	ب - جعل در اسناد و اوراق اداری
	گفتار سوم - جعل مهر یا منگنه یا علامت یکی از مؤسسات
۲۹۰	و شرکتهای غیردولتی
۲۹۵	گفتار چهارم - جعل در اسناد رسمی
۲۹۶	الف - جعل نوشته‌ها و اوراق رسمی مندرج در ماده ۵۳۲
۲۹۶	۱ - سمت مرتکب
۲۹۶	۲ - مرتکب جعل در زمان ارتکاب باید در حال انجام وظیفه باشد
۲۹۷	۳ - موضوع جرم
۲۹۸	۴ - فعل مرتکب
۲۹۹	ب - جعل نوشته‌های مندرج در ماده ۵۳۴
۳۰۱	گفتار پنجم - جعل در اسناد عادی
۳۰۴	گفتار ششم - جعلهای متفرقه دیگر
۳۰۴	الف - جعل مدارک تحصیلی
۳۰۶	ب - تصدیق خلاف واقع پزشکی
۳۰۹	۱ - معافیت از خدمت دولت
۳۰۹	۲ - معافیت از خدمت وظیفه عمومی
۳۱۱	۳ - تقدیم گواهی خلاف واقع پزشک به مراجع قضایی
۳۱۳	بیج - سایر گواهی نامه‌های خلاف واقع
۳۱۵	مبحث سوم - استفاده از اسناد و اشیاء مجعوله
۳۱۵	گفتار اول - رکن قانونی
۳۱۶	گفتار دوم - رکن مادی
۳۱۶	الف - سمت مرتکب

۳۱۷	ب - موضوع جرم
۳۱۸	ج - فعل مرتکب
۳۲۳	گفتار سوم - رکن معنوی
۳۲۴	فصل دوم - فرار زندانیان و محکومین قانونی و اخفاء مقصرین
۳۲۵	مبحث اول - جرم فرار کردن زندانی
۳۲۵	گفتار اول - رکن قانونی
۳۲۶	گفتار دوم - رکن مادی
۳۲۶	الف - مرتکب جرم
۳۲۸	ب - موضوع جرم
۳۳۰	ج - فعل مرتکب
۳۳۰	گفتار سوم - رکن معنوی و مجازات
۳۳۳	مبحث دوم - جرم فراری دادن زندانی
۳۳۴	گفتار اول - فرار زندانی در نتیجه خطای مأمور
۳۳۷	گفتار دوم - فرار زندانی در نتیجه مساعدت عمدی مأمور
۳۴۳	گفتار سوم - فرار زندانی در نتیجه مساعدت اشخاص عادی
۳۴۷	مبحث سوم - جرم اخفاء مقصرین و خلاصی مجرم از محاکمه و محکومیت
۳۴۷	گفتار اول - اخفاء مقصرین
۳۴۹	گفتار دوم - استخلاص مجرم از محاکمه و محکومیت
۳۵۱	گفتار سوم - موارد معافیت یا تخفیف از مجازات
۳۵۲	فصل سوم - تفصیلات مقامات و مأمورین دولتی
۳۵۴	مبحث اول - تجاوز مأمورین دولتی از حدود مأموریت و اختیارات قانونی
۳۵۵	گفتار اول - اعمال قدرت رسمی
۳۵۵	الف - سمت مرتکب
۳۵۶	ب - فعل مرتکب
۳۵۶	ج - موضوع جرم
۳۵۶	اول - قوانین مملکتی
۳۵۷	دوم - احکام یا اوامر مقامات قضایی
	سوم - اوامر کتبی یا هرگونه امری که از طرف مقامات قانونی صادر شده باشد
۳۵۸	
۳۵۹	گفتار سوم - دخالت در امور قضایی
۳۵۹	الف - رکن قانونی
۳۶۰	ب - رکن مادی

۳۶۰	اول - سمت مرتکب
۳۶۱	دوم - فعل مرتکب
۳۶۲	سوم - اعتراض به مداخله مأمور در امور غیر قضایی
۳۶۳	۱ - تذکار رفع مداخله
۳۶۳	۲ - عدم رفع مداخله
۳۶۳	مبحث دوم - تعدیات مأمورین دولتی نسبت به افراد
۳۶۴	گفتار اول - اخذ اقرار با اذیت و آزار متهم
۳۶۴	الف - رکن قانونی
۳۶۵	ب - رکن مادی
۳۶۵	اول - تحصیل اقرار
	دوم - اخذ اقرار توسط مستخدمین و مأمورین دولتی
۳۶۷	قضایی و غیر قضایی
۳۶۸	سوم - اعمال اقرار و اذیت بدنی
۳۶۹	ج - رکن معنوی و مجازات
۳۷۰	گفتار دوم - اعمال مجازاتی اشد از مجازات مورد حکم
۳۷۳	گفتار سوم - تعدیات مالی مستخدمین دولتی
۳۷۶	گفتار چهارم - هتک حرمت مراسلات و محاورات
۳۷۷	الف - رکن قانونی
۳۷۷	ب - رکن مادی
۳۷۷	اول - سمت مرتکب
۳۷۸	دوم - موضوع جرم
۳۷۹	سوم - فعل مرتکب
۳۷۹	۱ - مفتوح کردن
۳۸۰	۲ - توقیف کردن
۳۸۰	۳ - معدوم کردن
۳۸۱	۴ - بازرسی
۳۸۱	۵ - ضبط کردن
۳۸۱	۶ - استراق سمع
۳۸۲	۷ - افشاء مطالب
۳۸۲	ج - رکن معنوی و مجازات مرتکب
۳۸۴	فصل چهارم - جرم رشاء و ارتشاء
۳۸۴	مبحث اول - رکن تشکیل دهنده جرم

۳۸۴	گفتار اول - رکن قانونی
۳۸۴	الف - تعریف ارتشاء و مستندات فقهی آن
۳۸۶	ب - مواد قانونی
۳۸۸	گفتار دوم - رکن مادی
۳۸۸	الف - سمت مرتشی
۳۹۰	ب - سمت راشی
۳۹۳	ج - موضوع جرم
۳۹۶	د - فعل مرکب
۳۹۸	گفتار سوم - رکن معنوی
۳۹۹	مبحث دوم - مجازات و لم‌الحق آن
۳۹۹	گفتار اول - مجازات راشی و مرتشی
۳۹۹	الف - مجازات مرتشی
۴۰۳	ب - مجازات راشی
۴۰۴	گفتار دوم - موارد معافیت راشی از مجازات و شروع به جرم ارتشاء
	الف - معافیت راشی در صورت پرداخت اجباری رشوه جهت
۴۰۵	حفظ حقوق خود
۴۰۶	ب - معافیت راشی مضطر
۴۰۸	ج - شروع به جرم ارتشاء
۴۱۰	فهرست منابع و مآخذ
۴۱۰	الف - کتب عربی
۴۱۱	ب - کتب فارسی
۴۱۵	ج - مقالات
۴۱۵	د - رساله و پایان‌نامه‌ها

مقدمه

قسمت سوم از تقسیمات جرائم، تحت عنوان جرائم بر ضد مصالح عمومی کشور می‌باشد چرا که در اسلام، قوانین بر پایه مصلحتهای عمومی انسان پایه‌گذاری شده است. از نظر اسلام، هر تجاوزی که به حریم مصالح معتبر اسلامی انسان و هر تجاوز و ستمی که بر یکی از مصالح عمومی برود، جرم محسوب می‌شود و برای آن کیفر مقرر شده است.^(۱) در اسلام هیچ حکمی را نمی‌توان یافت که مصلحت در آن وجود نداشته باشد و در واقع، هر جرم ارتكابی بر ضرر حقوق عمومی یعنی ضرر به هیئت اجتماع است و این هیئت اجتماع است که طرف متضرر از جرم قرار می‌گیرد.

برعکس، تعداد زیادی از جرائم در عین آنکه اشیاء یا حقوق عمومی را تضییع می‌کنند به برخی از افراد نیز ضرر وارد می‌نمایند که دعاوی مربوط به جبران خسارت و ضرر و زیان را مطرح می‌سازند.

البته اگر تقسیم‌بندی حقوق کیفری اختصاصی بر این مبنا، پایه‌ریزی می‌شد به آسانی قابل تشخیص بود که کدام جرم بر ضرر عموم و کدام جرم متضمن ضرر خصوصی به افراد جامعه است زیرا از اکثر جرائم، ضرر اجتماعی حاصل می‌شود که عنصر اصلی آن جرم را تشکیل می‌دهد. منتهای حقوق جزای اختصاصی، جرائمی که پس از تحقق موجب ضرر و زیان و خسارت به اشخاص یا اموال آنان می‌شود و به طور نسبی با حقوق عمومی ارتباط دارد، در ردیف جرائم علیه اشخاص محسوب می‌گردند که در دو مجلد قبلی طی مباحث جرائم علیه اشخاص و جرائم علیه اموال و مالکیت مطرح شد.

در این جلد، جرائمی که ضرر آنها مستقیماً متوجه جامعه می‌شود، هر چند که اشخاص به نحوی از اکتفاء از ارتكاب آنها متضرر خواهند گردید، مورد بحث قرار خواهد گرفت. این دسته از جرائم یا مرتبط با امنیت کشور هستند چرا که استقلال

۱- دکتر فیض (علیرضا)، مقارنه و تطبیق در حقوق جزای عمومی اسلام، چاپ سوم، انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، سال ۱۳۷۳، ص ۷۶.

آحاد افراد جامعه و یا تمامیت ارضی کشور را در معرض خطر قرار می دهند یا اینکه جرائمی هستند که نظم عمومی جامعه و یا آسایش افراد جامعه را برهم می ریزند. در بحث جرائم علیه امنیت کشور باید به چند نکته مهم توجه نمود:

اولین نکته این است که آیا این قبیل جرائم، عمدی هستند یا اینکه در جرائم غیر عمدی نیز امکان تحقق آن وجود دارد؟

بدیهی است که جرائم علیه امنیت کشور، عمومی بوده و در این زمینه، جرم غیر عمدی وجود ندارد؛ مثلاً اگر شخصی آگاه نباشد که شخص مورد نظر، جاسوس است و او را مخفی سازد یا موجباتی فراهم آورد که در اثر ناآگاهی در واقع، یک فرد جاسوس را مخفی سازد، چون عمل این شخص توأم با علم و عمد نیست، پس جرم جاسوسی محقق نخواهد شد.

نکته دوم این است که آیا جرائم علیه امنیت، جرم سیاسی است و یا جرم عمومی محسوب می گردند؟ پاسخ به این سؤال از دو جهت قابل تأمل است؛ یکی از جهت علمی و تئوری و نظریه علمای حقوق و رویه قضائی است و دیگری از جهت مقررات حاکم بر مسئله در جمهوری اسلامی ایران. برای اینکه از لحاظ علمی و تئوری مشخص شود که علم ارتكابی، جرم سیاسی است یا جرم عادی، می بایست اولاً جرم سیاسی را تعریف نمود و ثانیاً ضوابط و معیارهای تشخیص جرم سیاسی از جرم عمومی را شناخت.

فرض کنیم که در هنگام شورش و اغتشاش علیه تشکیلات حکومتی، شورش کنندگان وارد انبار سلاح و مهمات شده و ضمن آتش زدن انبار، کلیه سلاحهای موجود در آن را به غارت برند، در اینجا باید مشخص شود که جرم ارتكابی تحت چه ضوابط و معیارهایی، جرم سیاسی است و یا جرم عمومی و فایده شناخت آن چیست؟

اصولاً جرم سیاسی در کنگره های مختلفی مورد تعریف قرار گرفته که از نظر تئوری باید به دو جنبه برون ذاتی و درون ذاتی آن توجه نمود. در سیستم درون ذاتی، انگیزه مجرم در ارتكاب جرم علیه حکومت و منافع آن در نظر گرفته می شود و چنانچه هدف مجرم، ارضای خودپسندیها و جاه طلبی های سیاسی و مربوط به رقابتهای شخصی باشد، جرم سیاسی محسوب نمی شود. اما اگر هدف، مغرضانه

نبوده و با اندیشه حفظ منافع عمومی جامعه باشد، در این صورت می‌توان عمل ارتكابی را جرم سیاسی تلقی نمود.

در سیستم برون ذاتی، به اثر جرم ارتكابی توجه شده و می‌بایست آثار عمل شخص مرتکب مورد بررسی قرار گیرد یعنی اگر آثار عمل شخص مرتکب متوجه تشکیلات و سیستم حکومتی باشد، می‌توان گفت که جرم سیاسی است، در غیر این صورت جرم، عمومی تلقی می‌شود. بنابراین، ملاک تشخیص جرم سیاسی از لحاظ نظری آثار (جنبه برون ذاتی) و انگیزه مجرم (جنبه درون ذاتی) می‌باشد و بر همین اساس، جرائم سیاسی دارای مفاهیم خاص و متعددی می‌باشند.

در صورتی که جرائم توأماً در مفهوم برون ذاتی و در مفهوم درون ذاتی علیه پدیده‌های سیاسی ارتکاب یابد، آن را جرم خاص سیاسی می‌گویند و اگر جرائم در مفهوم برون ذاتی علیه جان و منافع خصوصی افراد و در مفهوم درون ذاتی علیه تشکیلات حکومتی باشد، آن را می‌توان جرم مرکب با جرم سیاسی دانست؛ مثل قتل رئیس جمهور یک کشور که از جهت قتل یک انسان جرم عمومی و از آن جهت که انگیزه مرتکب، صدمه وارد ساختن به حکومت است، جرم سیاسی تلقی می‌گردد.^(۱)

جرائم علیه استقلال و تمامیت ارضی کشور و امنیت جامعه از این نظر که آرامش رهبر و مسئولین کشوری را مختل می‌سازد، بی‌مناسبت با جرائم سیاسی نیست البته ارتکاب این قبیل جرائم دارای آن چنان آثار نفرت انگیزی است که آن را از سایر جرائم سیاسی کاملاً متمایز می‌سازد. با در نظر گرفتن مفاهیم یاد شده می‌توان تا حدودی به تعریف جرم سیاسی دسترسی پیدا کرد و گفت: «جرم سیاسی به رفتار مجرمانه‌ای اطلاق می‌شود که با انگیزه سرنگونی نظام سیاسی، اجتماعی و اختلال در مدیریت سیاسی و صدمه به زمامداری کشور صورت می‌گیرد و با هر رفتار مجرمانه‌ای که نتیجه آن نظام سیاسی، اجتماعی و صدمه به مقامات سیاسی و رهبر باشد، این جرم ممکن است به تنهایی و یا همراه با سایر جرائم عمومی، امنیتی و اجتماعی واقع شود.»

نکته سوم این است که در جرائم ضد تشکیلات حکومتی، مقصود اصلی

۱- دکتر علی آبادی (عبدالحسین)، حقوق جنائی، انتشارات دانشگاه تهران، جلد اول، سال ۱۳۴۳، ص ۱۲۴.

مرتکب، ضدیت با اساس حکومت به معنای رژیم حکومتی کاملاً متفاوت از یکدیگر می‌باشد و مخالفت با دولت، اقدام علیه حکومت به حساب نمی‌آید. زیرا ممکن است فردی با دولت ضدیت داشته باشد ولی اساس حکومت و رژیم حکومتی، مورد قبول و حمایت او باشد.

اما احکام ناظر بر ارتکاب اعمال مجرمانه بر ضد استقلال و تمامیت ارضی کشور و براندازی حکومت و نظایر آنکه سابقاً در قانون مجازات عمومی و قانون مقدمین علیه امنیت کشور و مواردی از قانون دادرسی و کیفر ارتش پیش‌بینی شده بود، بعد از به ثمر رسیدن انقلاب اسلامی و استقرار حکومت جمهوری اسلامی ایران و به تبع آن به علت بی اعتبار شدن قانون مقدمین علیه امنیت کشور تغییر پیدا کرد. در اصل یکصد و شصت و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بین جرائم سیاسی و عمومی قائل به تمایز شده به نحوی که مقرر می‌دارد: «رسیدگی به جرائم سیاسی و مطبوعاتی عانی است و با حضور هیأت منصفه در محاکم دادگستری صورت می‌گیرد. نحوه انتخاب، شرایط، اختیارات هیأت منصفه و تعریف جرم سیاسی را قانون بر اساس موازین اسلامی معین می‌کند».

البته در خصوص تعریف جرم سیاسی، مصوبه‌ای وجود ندارد و فقط شورای انقلاب ابتدا در لایحه قانونی تشکیل دادگاه فوق‌العاده رسیدگی به جرائم ضد انقلاب مصوب تیرماه سال ۱۳۵۸ مجموعاً در هفده ماده و تبصره‌های مربوطه، ضمن اعلام مشروعیت احکام سابق برخی از جرائم بر ضد امنیت کشور، احکام جدیدی ناظر بر قیام مسلحانه بر ضد جمهوری اسلامی ایران؛ خواه مستقلاً و خواه به حمایت خارجی و برای جدا کردن قسمتی از قلمرو حاکمیت ایران بالطمه وارد ساختن به تمامیت و یا استقلال کشور و جاسوسی به نفع بیگانه و تسلیم اسرار نظامی به دشمن و مصادیق دیگر از جرائم بر ضد امنیت جمهوری اسلامی ایران تشریع و پیش‌بینی شد و متعاقباً شورای انقلاب با تصویب آئین‌نامه دادگاهها و دادرهای انقلاب مصوب ۲۷ خرداد سال ۱۳۵۸، امر رسیدگی به کلیه جرائم علیه امنیت و توطئه علیه جمهوری اسلامی ایران، تخریب مؤسسات و جاسوسی به نفع اجانب و سرقت مسلحانه و برخی از جرائم دیگر را در صلاحیت دادرها و دادگاههای انقلاب اسلامی قرار داد.

در تعقیب این اقدامات و پس از تأسیس مجلس شورای اسلامی، قانون‌گذار احکام سابق ناظر بر جرائم بر ضد امنیت مملکت و آسایش عمومی را مستند به اصل چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، متناسب با موازین شرعی و سیستم کیفری اسلام مورد تجدیدنظر قرار داده و در قانون حدود و قصاص مصوب ۱۳۶۱/۷/۲۰ تحت عنوان «در حد محاربه و افساد فی الارض»، احکام خاصی منطبق با موازین شرعی برای جرائم بر ضد امنیت کشور از قبیل سارق مسلح یا قطاع الطرق، قیام مسلحانه در برابر حکومت اسلامی یا طرح براندازی حکومت اسلامی با تهیه سلاح و مواد منفجره و نامزد پست مهم کودتا شدن پیش‌بینی کرد که این مقررات با تصویب قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۵/۸ از مواد ۱۸۳ الی ۱۹۶ اختصاصی به این موارد یافت.

مقنن در این قانون، جرم افساد فی الارض و جرم محاربه را تحت یک عنوان مطرح ساخت و نتیجتاً عنوان مسدود شدن صدق محاربه و عنوان محاربه بدون صدق افساد وجود ندارد در حالی که عقیده برخی از فقها، این دو جرم کاملاً مجزاً از یکدیگرند چرا که این دو هر چند موجب برهم زدن امنیت و نظم جامعه می‌شوند و لیکن در لوازم و وسایل ارتکاب متفاوت از یکدیگر می‌باشند و لوازم و وسایل ارتكابی در افساد فی الارض عام‌تر از محاربه است. روی این اصل، قانون‌گذار قانون مجازات اسلامی سال ۹۲ نه تنها در صدد تفکیک جرم محاربه از افساد فی الارض برآمد بلکه جرم قیام مسلحانه که تحت عنوان «جی» مطرح می‌شد را جداگانه مورد بررسی قرار داد و همگی آنها در زمره جرائم مستوجب حد محسوب شدند.

ضمناً قانون‌گذار در جریان تصویب قانون تعزیرات مصوب ۱۳۶۲/۵/۱۸ برخی از مقررات سابق مبحث اول و دوم از باب دوم قانون مجازات عمومی سال ۱۳۰۴ ناظر بر جرائم ضد امنیت کشور را متناسب با موازین اسلامی بازنگری و تدوین نمود و نهایتاً قانون تعزیرات در تاریخ ۱۳۷۵/۳/۲ در قانون مجازات اسلامی ادغام گردید. از آنجائی که در قانون تعزیرات سال ۱۳۶۱، جرائم علیه امنیت به دو بخش جداگانه علیه امنیت داخلی و جرائم علیه امنیت خارجی تقسیم شده بود، در قانون تعزیرات سال ۱۳۷۵ نه تنها این تقسیم‌بندی از بین رفت و کلاً تحت عنوان «جرائم ضد امنیت داخلی و خارجی کشور» نام‌گذاری شد بلکه عنوان «جرائم بر ضد

آسایش عمومی» نیز حذف گردید زیرا بسیاری از جرائم که از جهات مختلف در گروه جرائم بر ضد آسایش عمومی است، در این عنوان قرار نگرفته و در مباحث متفرقه پیش‌بینی شده بود، در حالی که آسایش عمومی زمانی تأمین خواهد شد که شئون مختلف زندگی اجتماعی در محدوده قوانین کیفری قرار گیرد و مورد حمایت قانون‌گذار واقع شود. اختصاص دادن عنوان «جرائم علیه آسایش عمومی» به مفهوم خاص کلمه چندان موجه به نظر نمی‌رسد و آسایش عمومی از حیث تأثیری که در رابطه اجتماعی و بی‌اعتباری معاملات و مبادلات تجاری و اقتصادی و سایر شئون اجتماعی دارد با سایر جرائم که به هر حال متضمن نوعی سلب، آرامش و آسایش افراد می‌باشد، تفاوتی ندارد و این قبیل جرائم می‌بایست در زمره جرائم علیه آسایش عمومی مورد بحث قرار گیرند.

منتها قانون‌گذار پاره‌ای از این جرائم را چنانچه به طور گسترده و در حد وسیع صورت گیرد و نهایتاً باعث لطمه زدن به اساس حکومت اسلامی گردند، در زمره جرم افساد فی الارض محسوب نموده و چنانچه نتیجه امر، قصد لطمه زدن به اساس حکومت را نداشته باشد در زمره جرائم تعزیری محسوب کرده است. به همین جهت و به تبعیت از مقررات قانون مجازات اسلامی سال ۹۲، مباحث جرائم علیه مصالح عمومی کشور را در دو بحث جداگانه شامل جرائم علیه امنیت کشور اعم از جرائم مستوجب حد و تعزیر تقسیم نموده و مورد بررسی قرار خواهیم داد.